

ČESKÁ WČELA.

Redaktor: Karel B. Štorch.

Česká Wčela vychází týhodně dwakrát, w outery a w pátek. Předplácí se w naší nowinárně (w bývalém klášteře u sw. Anny) na Nowiny a na Wčelu zvláště, na každý těchto časopisů čtvrtletně 45 kr. stří.

Číslo 52.

U c. k. poštowských ouřadů na Českou Wčelu a Pražské Nowiny dohromady, půlletně bez obálky 4 zl. 30 kr. stří., s obálkou 4 zl. 54 kr. stří.; čtvrtletně bez obálky 2 zl. 15 kr. stří., s obálkou 2 zl. 27 kr. stří.

Nalezenec.

Antonio Piachi, mohovitý obchodník a majitel statků w Římě, býwal přinucen w záležitostech svého obchodu někdy dlouhé cesty konati. Elviru, svou mladou choť, nechával pak obyčejně pod ochranou jejich příbuzných. Jedna z těchto cest jej wedla se synem jeho Paolem, jedenáctiletým chlapcem, zrozeným z první manželky, do Dubrowníka. Stalo se, že zde právě mor panowal, který městu a okolí velký strach působil. Piachi, kterého tato zpráva teprw na cestě došla, zastawil se w předměstí, by o způsobu té nemoci se wyptal. Však uslyšew, že mor den ode dne nebezpečnějším se stává a že w oumyslu mají všecy brány zawřítí, wzal koně a odejel, neboť starost o syna přemohla všecy obchodnické záměry. Dostaw se již za město, pozorowal wedlé svého wozu chlapce prosebně ruce k němu wypínajícího a u velikém pohnutí duše býti se zdajícího. Piachi dal zastawit, a na otázku, co chce? odpověděl chlapec we své newinnosti, že je nakažen a že pochopové jej stíhají, by jej zawlekli do nemocnice, kde již otec a matka jeho byli zemřeli; on že je pro všecy Swaté tedy prosí, by jej s sebou wzali a nedali mu w městě zabynouti. Při tom popadl starcowy ruce, mačkal, líbal a slzami je smácel. Piachi w prvním hnutí hrůzy chtěl chlapce daleko od sebe odmrštit; když ale tento w tom samém okamžení zbledl a bez sebe na zem padl, hnulo dobrým starcem milosrdenství, slezl se svým synem z wozu, wložil chlapce do něho a jel s ním dále, ačkoliw pro celý svět newěděl, co s ním počítí má. Ještě na první zastáwce s hospodským wyjednawal o způsobu, kterak by se ho zbawiti mohl; a však policie byla se již zatím stopy jejich dopátrala, a tak byl na rozkaz její on, syn jeho a Nikolo, tak se jmenowal nemocný chlapec, od stráže zatčen a zase do Dubrowníka nazpět od-

wežen. Všecy předstawování se strany Piachowy, že tyto prostředky ukrutné jsou, nic neprospělo, w Dubrowníku byli všickni tři pod dohlídkou pochopů do nemocnice odweženy, kdež sice Piachi zdráv zůstal, a Nikolo se zase uzdrawil, syn však jeho, jedenáctiletý Paolo, od něho nakažen za tři dni umřel. — Brány se zase otewřely, a Piachi po pohřbu svého syna dostal od policie dowolení odjeti. Wstupowal právě do wozu, bolestí jsa celý proniknut, a při pohledu na prázdno místo wedlé sebe wyndal svůj šátek, aby si slze utřel, an Nikolo s čepicí w ruce k wozu přistoupil šťastnou cestu mu přál. Piachi se nahnul z kočáru a tázal se ho hlasem od pláče zajikawým, chce-li s ním cestowati? Chlapec, jak libě otázce byl porozuměl, pokynul hlavou a řekl: »ano, tuze rád!« a když dozorcí nemocnice na otázku obchodníka, je-li chlapci dowoleno do wozu wstoupiti? se usmáli a ujišťowali, že je toto dítě Boží a že je žádný nepohřší, wyzdwihl jej Piachi u velikém jsa pohnutí do wozu a wzal jej místo svého syna do Říma.

Na silnici před branou města pohlédł obchodník teprw jak se patří na chlapce. Mělť jakousi příkrou krásu; černé jeho wlasý w jednoduchých špičkách wisely mu do čela, zastíňující twář vážnou, chytrou a nikdy své rysy neměnicí. Starec se jej na všelicos tázal, načež mu hoch jen krátce odpowídal; nemluwný, zamyšlený seděl w koutě, ruce maje do kalhot strčené, a zamyšleně okem plachým se díwal na předměty, okolo wozu letící. Čas po čase si wyndal tiše, beze všeho hřmotu, hrst ořechů z kapsy, a an Piachi slze z očí si wytíral, bral on ořechy své mezi zuby a louskal je. W Římě předstawil jej Piachi po krátkém wyprawowání udalostí Elviře, své wyborné mladé manželce, která ač při zpomenutí na Paola, svého malého newlastního, ale welmi milowaného synáčka pláče srdečného zdržeti se ne-

lidumilenství své tak slavně dokázali, jen tenkrát se umínili
lhostejně na to patřit, jak lid sám sebe hubí a vždy blouběji
v propast klesá? Přiznávám se, že toho ani pochopiti nemohu,
a porádě ještě naději se kojím, že co nejdříve v časopisech
našich o pokrocích střídmosti v Čechách tak pěkných zpráv
se dočteme, jakých nás ze všech ostatních stran vždy více
docházejí. J.

L i t e r a t u r a.

Poslední Čech. Novela od Jos. Kajetana Tyla. V Praze 1844.

Nakladem Calve'ského knihkupectví. I. 212. II. 198.

Bystře, požehnané zrůstání naší literatury povinnost nám
ukládá, bychom si již přece zošklivili obyčejnou až posud kri-
tiku, která uznává každou rýmovačku za báseň, každé wypra-
wování, w němž se někdo ožení aneb oženiti nemůže, za nowelu,
a ježto vůbec každou tištěnou věc i hned milým, potěšitel-
ným kwítkem na poli naší národní literatury nazývá. Tako-
vý staw kritiky wede k mnohopisalství, které můžeme pro
vlastní výstrahu pozorovati na našich závistných sousedech

Němcích, přišly skrze to v posměch u ostatních vzdělaných národů. A neučinili-li u nich se tomu nějakým způsobem přítrž, bude konečně weškerá Německá říše jedinou velikou tiskárnou a bibliotékou, a všichni Němci zanechavše jiných zaměstnání a budou toliko knihy psáti, překládati, opisovati, tisknouti, přetiskovati, prodávati, porádati, hlídati, oprašovati — a konečně i jisti, jimi se odívati a při nich ohřívati. Pro její velikou škodlivost považujeme tuto Německou kněhmanii k swému upokojení za dostatečný trest všech velikých křivd, které národu našemu učinili a ještě učiniti hodlají, a vidíme v těch nesčíslných Německých knihách zase ony kobyly a záby, kterými Bůh tak dlouho stíhal Egypťany, až propustili jeho oblíbený lid na swobodu. Poněwadž Němci všechen swůj jakýkoliw rozum do knih přendávají, zbývá jim ho málo pro život; a jestliže se jim mnozí sem tam moudré knihy, ubýde jim za to pro život moudrých lidí. — Nepišme tedy pouze proto, aby nám přibývalo knih, kledme každou knihou důkladně zakryti nějakou mezeru v naší literatuře, powznesme se každým spisem o stupeň výše k dokonalosti a k vážnosti u cizozemců. — »Nesud a nebudeš souzen!« — »Díw se mé velikosti a já se budu diviti twé!« byla posawád obyčejná pranostyka v literatuře České. »Já jsem veliký nowelista, ty jsi veliký básník, on je veliký humorista; my jsme welicí nowelisté, wy jste welicí básnikowé, oni jsou welicí humoristé.« — Ale podívejme se jeden druhému do očí! nemusíme-liž se sami smáti jako Římští augurowé? — Každému rádnému muži více na tom záleží, aby měl jeho národ důkladné spisy, než aby on sám byl obdivován co spisowatel; sudme se tedy přisně, nesedejme již tak záby na wawřiny! Osmělujeme se míti přesvědčení, že se máme napřed we světě *mnohému* naučiti a pak teprw *něco* psáti; že máme do knih wložit jen ony *swé* myšlénky a zkušenosti, které větší část našich krajanů posawád neznala, a že má být každý wtwor pěkné literatury *novým, důkladně a umělecky provedeným celkem*. Takowou tedy miru přiložme k swrchu udané nowele Tylowé. Tyl se pohybuje s takowou lehkostí a uhlažeností w oboru wyprawowatele, že mu zajisté tato stránka nowelistiky, která by jiného mnoho potu stála, welmi snadně přichází. Tím více by tedy mohl a měl wynaložiti práce na wynalezení, wolení a promyšlení látky swé, čeho však w jeho nowele bolestně pohřešujeme. Nowost předewším jest w ní nejmeně wywinutá vlastnost. Starý, twrdohlawý otec, jenž chce, aby si syn jeho wzal Miládu; ještě twrdohlawější syn, jenž si ji wzít nechce a miluje jinou; nesrownalosti stawu s láskou; welikodušné a však bolestné odřeknutí se Lidmilino, která co prwní milownice w kusu práwo má, by se do ní ještě jeden (Ladislaw) newyslyšitelně zamilowal, obyčejný zwatlawý zpěwák - komediant, jenž si často ze swatých věcí, jako jest otcina, žertiky tropí; jakési tajné tušení kde nic tu nic; denník zamilowané; všeobecný nowelistický prostředek, duel, jako woda u hydropathů; děti mající jiného otce, než se myslilo atd. atd. owšem každý uzná za věci newové; zkušený však čtenář románů nazwe je ... oklepanými. Jsou tu arci také některé newé přidawky, jako: *poslední Čech, vlastenectwí, Česká aristokratie*; těm bychom však přáli, aby tam nebyly, nejwice proto, poněwadž jimi T. dobrou starou nowelu pokazil, zrušiw připletením a nalepením těchto tam nepatřících látek jednotu a důslednost celého jednání. S každou z těch nowých připletených věcí měl T., jak hned ukážeme, zvláštní nehody.

Pro Českou aristokratii jest nowela s celou swou patrnou tendencí psána, uwádí nás hned s počátku do salonu a pohybuje se nejwice mezi šlechtou. Aby však na šlechtu mohla působit, musela by být napsána s větším znáním jejího života a způsobu; tak u př. nepojmenuje žádná vzdělaná dáma, w jejíž salonu (dle I. 3.) i učení i umělci přístupu mají, swé hosty w jejich přítomnosti *nížším lidem* (I. 20.), netrpělo by se, aby zpěwák (treba Pařížský) směl nazwat aristokratku kamarádsky moje milostiwa (I. 8.), nebudou wěsti šlechticowé w saloně před společností hrubé řeči, jaké neslýcháme leda na poštách atd., co všechno ani citowati nebudeme. Pomocí několika *nepotřebně* (wyjma jediný pád I. 66, kde se tím chladnost k Miladě projewuje) do České řeči wpletených Francouzských fráz, mezi nimiž jsou ještě také dwa omyly proti duchu Francouzské konwersace, není wytknut charakter aristokratů, a nemůžeme je i s tím Wlaským prohazowáním Petráčkowým jinak nazwat, leč koketowáním, ačkoli jsou i na to tuze obyčejné. Dle mého mínění nemůžeme aristokratii jinak naklonit k naší řeči, leč půwodností, genialností a zanáwawostí našich básnických wtworů; nikdy však pouhými dáwno známými deklamacemi o vlastenectwí, kterému wůbec aristokrati, jsouce wychowáni w rozličných národnostech, ani hrubě nerozumějí. Ale i nám, *sprostým lidem*, začíná již být nanic z těch neustálých řečí o vlastenectwí, o vlastencích a vlastenkách, kterými nás weršem i prozou naši spisowatelé a nejwice T. již dráhně let nemilosrdně pronásledují. Byl by již čas, aby nám to naše vlastenčení ráciło konečně z úst wjeti do rukou a do těla, abychom totiž více z lásky pro swůj národ jednali, než o té lásce mluwili: neboť pro samé powzbuzowání k vlastenectwí zapomínáme na wzdláwání národu. Kdybychom čas a práci, které nakládáme na přemlouwání lidu našeho, aby místo lepších cizích spisů čítal z vlastenectwí naše špatnější; — kdybychom, prawim, ten čas a tu práci wynaložili raději na to, aby byly naše spisy lepší než cizí: moudřeji a prospěšněji bychom jednali. Já ale co se mého osobního mínění týče, jsem přesvědčen, že jest snadněji a weseleji za vlast umříti, než to množství jednotwárných spisů o vlastenectwí přečísti.

(Dokončení.)

Česká literatura we Wlaších.

Měli jsme již příležitost, zmíniti se o šlechtném našem krajanu p. *Rettigovi*, majiteli knihtiskárny a knihkupci w Miláně (w. č. 31 let. Wč. 1. primetek). Nyní dostala se nám milou náhodou před oči Česká kniha, tiskem a nákladem tohoto našeho rodáka wydaná. Jeť to: »Stručné popsání hlawního chrámu w Milaně« sepsané od *Karla Mensingra*, polního kaplana c. kr. 18. radového pěšího pluku swob. pána Reisingra. Tato w duodómu Milánského okrášlená knížka obsahuje mnoho zajímavého a bylo by co litowati, kdyby do radného knihprodeje přijiti důkazem wěrnosti Českých synů ke vlasti i we wzdáléných od w onom městě wyšla, kde nyní síce hojnost Českého wojska pohostínsku bytuje, kde si ale před wěky Česká statečnost krawějsí, owšem lesklé zásluhy dobýwati musela — S »Podané« tím přišly sem také na ukázkou od těchže půwodců wypluky w Miláně, obsahující naše staroslawné, pronikající: »Bože swatý, swatý« a jiné duchowní písně, na konec pak národní: »Bože zachowej nám krále.« Jeť to jen malickost, ale sotwa kdo odloží tuto rukowitku pobožnosti našich wzdáléných krajanů, by radostně i žalostně spolu pohnut nebyl!

K. Št.

ČESKÁ WČELA.

Redaktor: Karel B. Štorch.

Česká Wčela vychází týdně dwakrát, w outery a w pátek. Předplácí se w naší nowinárně (w bývalém klášteře u sw. Anny) na Nowiny a na Wčelu zvláště, na každý těchto časopisů čtvrtletně 45 kr. str.

Číslo 53.

U c. k. poštowských ouřadů na Českou Wčelu a Pražské Nowiny dohromady, půlletně bez obálky 4 zl. 30 kr. str., s obálkou 4 zl. 54 kr. str.; čtvrtletně bez obálky 2 zl. 15 kr. str., s obálkou 2 zl. 27 kr. str.

Nalezene c.

(Pokračování.)

Smrt Konstance, sama sebou žalostná, že cnostné a dobře vychované stvoření světa a rodině ubylo, stala se dvojnásobně litostnou, ana oběma vášněm Nikolovým, pobožnostkování a náklonnosti k ženským, zase dokořán brány otevřela. Celé dni strávil pod záminkou, že útěchy hledá, w klášteře Karmelitánů, a přece bylo vůbec známo, že malou věrnost ku své manželce za jejího žiwobytí chawal. Ano, Konstancia nebyla ani ještě w zemi, a již našla Elvira, w záležitostech pohřbu k němu do pokoje wstoupnouc, u něho dívku wyfintěnou a ličenou, kterou hned co služku Xavierinu poznala. Elvira sklopila při tomto pohledu oči, a ani slova nepromluwiwši obrátila se a wyšla z pokoje. Ani Piachi, ani kdo jiný neuslyšel od ní o této případnosti; ona zarmouceným srdcem jen u mrtwoly Konstancy, kteráž Nikola tak wroucně byla milowala, klečíc plakávala. Náhodou však potkal Piachi, z města se wraceje, we swém domě tuto dívku, a poněwadž si hned myslil, co zde asi chtěla, doléhal na ni polo násilím, polo lstí, až psaní, které nesla, od ní obdržel. Šel do pokoje, by je přečetl, a našel, co předwídal, wrouci prosbu Nikolowu, by mu Xaviera čas a místo dostawenička toužebně očekáwaného laskawě určila. Piachi si sednul a nalíčenou rukou napsal we jmenu Xaviery: »Snad ještě před setměním w chrámě sw. Magdaleny.« Zapečetil psaní cizí pečeti a dal je, jako by od té dámy bylo přišlo, do pokoje Nikolowa donesti. Lest tato ouplně se podařila. Nikolo to samé okamžení wzal plášť a šel, zapomena na Konstancu w rakwi wystawenou, z domu. Na to Piachi hluboce uražen odložil slavný pohřeb a dal mrtwolu, jak právě byla wystawená, od několika nosičů, jenom od Elviry, od něho samého a několika známých doprowázenou, w tichosti do

krypty, we chrámě sw. Magdaleny přichystané, pochowati. Nikolo, w plášť svůj zahalený w síních chrámu stoje a užasínaje známý pohřební průwod spatřiw, tázal se starého za rakwi jdoucího, co to znamená a koho nesou? Tento s modlicí knížkou w ruce odpověděl hlavu ani nepozdwiwna: Xaviera Tartinowu; načež rakew otewřewše zesnulou poženali, spustili a kryptu zawřeli, jakoby Nikolo ani přítomen nebyl. Tato událost, z které se welmi hanbil, zbudila w prsou nešťastného horoucí nenáwist proti Elviře, neboť myslel, že tuto potupu, od starého před celým světem jemu učiněnou, Elviře děkuje.

Několik dni Piachi ani slova na něj nepromluwil; poněwadž ale, wyjednawaje o pozůstalosti Konstancině, náklonnost i laskawost jeho potřebowal, cítil se přinucena, jednou wečer ruku starcowu uchopiti a na znamení pokání okamžité a stálé rozloučení s Xavierou přislíbiti. Ale jen málo w oumyslu měl, slib tento držeti, ano odpor jemu učiněný zostřil hrdost a wycwičil w klamání poctiwého starce. Při tom však se mu Elvira nezdála nikdy krásnější býti, jako právě tenkrát, an k jeho zahanbení pokoj, kde se služka Xavičina kryla, byla otewřela a zase zawřela. Horšení se nad tímto wystupkem, rozněcující její twáře jemným ohněm, wlilo newýslovný půwab na její něžné, náruživostmi málo kdy rozbourené lice; jemu se to zdálo k wiře nepobné, že by ona při tolikerém wábení k tomu nikdy nebyla na oné cestě kráčela, jejíž kwěty on chtěje trhati od ní tak hanebně trestán byl. On hořel žádostí, jí, pakli by to býti mohlo, u starého tu samu službu proukázati, kterou ona jemu učínila, a nehledal a nepotřebowal ničeho kromě příležitosti, toto předsewzetí wywesti. Jednou šel právě w tu dobu, kdy Piachi doma nebyl, okolo Elvičina pokoje, a slyšel tam k swému podiwění mluwiti.

Piachi několik dní před tím se byl ptal po skřínce s malými písmeny, kterými se Nikolo ve svém dětinství byl učil a na které starý si zpomněl; chtěl je totiž, jakožto doma již nepotřebné, některému dítěti ze sousedstva dát. Děvečka, která je mezi množstvím starých věcí hledat měla, nenašla jich více než šest, a to právě ty, z nichž se jmeno Nikolo skládalo, snad proto, že na ostatní se méně pozor dával a ony tedy při příležitosti se roztrousily. Nikolo vzal písmeny několik dní po stole se powalující do ruky a v temné myšlénky pohroužen

modlou, neb sám nad tím užasnul, čeho v celém životě ještě neučinil, — že jedno sestavení těchto písmen též jmeno Kolino dělá. Nikolo logogryfickou vlastnost tuto svého jména neznaje, pohlédl šílenou naději znova opojen nejistým a plachým okem na Elviru, po straně sedící. Srownávání se obojích jmen zdálo se mu více býti, než pouhou náhodou. S utajenou radostí přemejšlel o objemu tohoto diwného nálezu, a s tlukoucím srdcem ruce nad stolem drže očekával okamžení, až Elvira oči powznese a jmeno to uzří.

(Dokončení.)

Domáci život, literatura a umění. Dopisovatel.

Z Pardubic. (První jízda po železnici.) Čeho jsme s takovou dychtivostí byli žádostivi, ba takměř ani se dočkati nemohli, stalo se konečně. Dne 26. m. m. uviděli jsme první parní stroj u milého města našeho, byť i nikoli překvapení, přece s nejvyšším udivením. Již kolik dní před tím roznešena jest zpráva, že na týž den první zkouška na naší železné dráze jest ustauowena, a sotwa že osmá ranní odbila, mohli jste celé město, ano celé okolí kol dražně shromážděné najíti. Nedočkavost všech byla veliká, a já s potěšením mezi velikým davem lidstva bloudila, a jich rozprávku naslouchala. Náš lid bývá v takových případech velmi naiwně-moudrý, ale že o wznešenosti a důležitosti nálezu toho každý byl přesvědčen, bylo ze všeho pozorovati. Mezi jiným pravil otec jeden k svému osmiletému synáčku: „Dnešní den si dobře pamatuji, i to, co uvidíš, a až budeš tak stár, jako já, zpomeň si, jak daleko to byli lidé od této doby přivedli. Pomož Pán Bůh!“ — Posléz po dlouhém čekání, an čas určit nebyl — po páté večerní, kotouče kouře z poblížkého lesa vystupující příjezd lokomotivu — lid jej zde jmenuje wokolomotiwm — ohlásily. Stalo se ticho jako w chrámu a již z pozdálí bylo brochy walící se zpousty slyšeti; děti se děsily a do polí utíkaly, pod lebkami dospělých mozek i oči stály. Byl to pravý, slavný triumf velikosti ducha lidského! — Lokomotiv »Pardubice« přijel dnes prozatím s jedním wozem, z něhož mnoho radostných twáří wylhlédalo. Byli to hosté k slavné projížďce té po dráze sezvaní: mnohý Morawan mezi nimi dnes poprvé upřímně a pobratřené Čechy své uvidel. Po celý ač nedlouhý čas, co stroj k zpáteční své cestě se napájel, nebylo údiwu ani úzasu konce; ta welebnost, ten sikot a strašný hwizdot bouřných par, vše bylo velikého dojmu. — Okolo sedmé večerní opět se hnul a to samé udivení jej prowázelo. Teď se nám každý den veliké diwadlo toto opětuje při dowázení stawiwa na další drahu železnou, a dne 20. Srpna t. r. má býti cela draha až do Prahy slawně utewřena.

Bohunka.

Literatura.

Poslední Čech. Nowela od Jos. Kajetana Tyla. W Praze 1844.
(Dokončení.)

Proč ale wpletl p. T. do své nowely tu příseru Posledního Čecha?! chtěl tím snad ubohého hraběte za domnelou wraudu

potrestat?! Pošeptali bychom owšem podstatnější příčinu, kdyby nás jen wážené obecenstwo newyzradilo..... bez pochyby že to je k vůli trošce toho Božího efektu, jen pro krásný podiwný titulek;... to musíme znát spisowatelské spády (wšak já také hodlám wydat, zachowa-li mne Bůh při zdravých prstech: Predpotopního Čecha). We slowě »poslední« leží jakási tajná, daemonská sila a tu chtěl T. stůj co stůj wyčerpat: a wšak se za tu maličkou marnůstku sám nejvíce potrestal, zkaziw tím jednotu nowely a uwrhna se do mnohých nedůsledností. Kterak to můž býti, aby se nyní (184*) *wlastenec*, jenž jistě z náklonnosti všechny poměry naše a všechny síly pracující o wzlevení národu znáti musí, u prostřed celých živých Čech a wedlé horliwého Swobody, mohl držet za *posledního Čecha*, nejša bláznem (a bláznové se mi nezdají býti whodnými repraesentanty Staročechů!) Zármutek, newrlost a snad i pochybowání o výsledcích naší práce, to je přiměřeno p. hraběti, ale Posledníčestwí, bláznowstwí??... A pak dle Německého přísloví: »Ein Narr macht zehn«, musí ještě ten chudšas Petráček dělat zas jiného posledního Čecha k pohoršení a promrzení všem, jenž komediantstwí nenawidí, a k veliké nesnazi T.owě, kde wezme času, aby se ten ubohý česky naučil a sice dobře, neboť by si p. hrabě jistě od člověka zadrhujícího w Češtině nedal namalowat, že jest ještě Poslednějším Čechem než on. Přílišné bažení po efektu a po theatrálném efektu jest wůbec známka všech prací T.owých, a též zde se jim nechal k mnohým nedůslednostem zawěsti. Tak ku př. musel Karlo sedící po tmě w jeskyni při pochodni, kterou Bernardini w ruce držel, již dříve pozorovati jeho wražedlný úmysl, a co by bylo jeho pozdní prispění na plat, kdyby se byl Ladislav pouhým zázrakem na hoře neudržel? Nohama tak wyzdwiženýma, nespadnou!! Potom (I. 86.) Jaroslav čeká w noci w zahradě na Ludmilu, *tak nepozorně*, že zatím Swoboda, jenž dle zřejmého svého charakteru ještě pewně wykračuje, z nenadále wedlé něho stojí, přišel ještě k tomu z též strany, odkud Ludmilu čeká! P. T. jistě nikdy wečír na milenku nečekal, sice by wěděl, že w takowém pádu spíše desetkrát jiné nepatrné šustění za její příchod máme, než abychom se od někoho jiného překwapiti dali. A wšak se to všechno jen proto stalo, aby mohl Swoboda Jaroslawowi s efektem do řeči wpadnout: »To bych wás, pane hrabě atd.« Sem také náleží I. 152. pomatení w řeči, rozličná tušení atd., nejvíce wšak ta rec starce Jana II. 112. u černého

koně, která se končí: utíkej, vrahu, utíkej! (slieh Mörder! slieh!) a která nám pro veliký bombast a proto že se zpěvák pak mezi stoly honí, parodsky připomněla jistou známou na ulicích písničku se stejným začátkem. — Co se týče bombastu a zbytečných newýznamných adjektivů a tropů, bylo by mnoho vypočítávat. nejpodivnější se nám zdály: I. 13. »já bych byl oblohu k sobě strhnul a zemi a nebe k prsoum přitisknul!« kdežto příroda přece dle všeobecné zkušenosti působí jemně; I. 64. »otewrou se brány srdce mého a rozkoš vejde do nich s hlučným průvodem,« I. 70. »tys krmě nesoucí hawrau! (proč ne ještě věže Dawidowa, nádoba atd.) I. 142., »jak by z něho (ze srdce!) kus po kuse drtící skalina kapala!!« a kromě toho ještě nejpatrněji I. 69, 89, 109, 116, 174, 199, 167, 194, 208. II. 12!! 17, 19, 49, 58, 183, 122. Někde T. i ke hrozně směšnosti zavádí; tak ku př. nemůžeme žádné slečně přát, aby »to w ní hrálo jako zbor wesnických pacholat,« jak praví o sobě Ludmila I. 133. — Tyl má ve všech svých spisech tak čistou, příjemnou řeč, kterou bychom si mohli za wzor brát: nač si ji sám kazí takovými strakatými nalepeninami!? Prawý znak mistrowstwi jest jednoduchost, nehledanost, a strany tropů a jiných menších okras řeči jest naše mínění, že jest lépe wideti kwěty na stromě, na němž přirozeným během vyrostly, nežli od jinud natrhané a na podlaze hustě nastlané. Také se takovými obyčejnými a zbytečnými tropy čtenáři zvykají nemysleti. —

O nedůslednostech v charakterách již jsme podotkli při starém hraběti, zde jenom ještě o mladém a o Pedrazzim. — Hr. Jaroslawa chtěl nám vlastně T. představití co dokonalého, vlast milujícího muže, který jenom jazyk Český trpěti nechce. Co ale wypadlo? Swéhlawý, hrubý, neotesaný chlapík, necitelný, odrodilý syn, jimž žádné utrpení, žádné ponížení otcowo nepohne, ani když o vraždě mluví. Národu Českému, »který přec miluje« (jak sám T. prawi), dává we zlosti urážlivé nadávky. Jeho obrácení, které jest owšem newyhnutelně potřebné, jest nedůstatečné, nedůsledně motivováno. Kterak může býti, aby oswíceného, swětem prošlého muže teprw někdo, zde u př. pan farář naučil, že o tom, co twrdíme, dríwe musíme wědět, je-li to — prawda!!? Chtěl-li ho již p. T. rozumným způsobem obměkčit, měl k tomu snad jiné příležitosti....

A nyní přicházíme k Petračkoví, k nejmizernější a nejprotivnější figuře celé nowely! Nemyslíme arci, že by kritika směla básníku předpisovat, co a jak psáti, a jaké oučely miti má, čině jej tak z pána ve světě idealů, sluhou obyčejných náhledů: owšem ale jest úkolem kritiky vyskoumati, jak důkladně se spisowatel w mezích, které sobě sám wytknul, pohybuje. Patrnó jest, že chtěl T. Pedrazzi-ho vykresliti co obstojný neb snad i pěkný, ba humorný charakter. Trochu wynucených žwatlawých wtipů, žamputárství, ironické a urážliwé wupky na svou ofěinu, která se *welkému* komediantowi malou býti zdá, Palečkowská scena s dobrosrdečným starým sloužícím na první přibytí w cizím domě, ačkoli — jak II. 174. prawi — dobře se česky wyjádřiti uměl: to všechno není humor. K humoru by se nedostávalo jen trochu welikodušnosti a dobro-srdečnosti. Dwě věci nám toho člowěka zwláště zošklivují: *hnusná ntirawost a familiarnost*, s kterou se k hr. Jaroslawu lípá, i potom když wi, že není malič. To se našemu citu na-nejwýš protiwi, ne snad z přílišné wážnosti před aristokraty, nýbrž z pouhé měšťanské hrdosti, pak *romaničibská wlažnost k rodině*, kterou sám T. dobře cítil a proto na několika místech

wymluwiti se staral. Ale býti 20 let w cizině, býti bohatým a nezpomenout si ani jednou na swou dost chudou rodinu! Owšem by bylo nepoeticky domů psáti neb snad peníze posílati: ale mysliti, že otec, který již při našem odchodu byl starec, po 20 letech *jistě* ještě na živě bude: to není moudré, pane Petráčku! Arci že by T. na obě výčitky mohl odpověditi, že Petráček šlechtickou cizí krev w sobě *tuší* ... A po 20 letech mu najednou napadne, všemu přijít na stopu ... Při tom si vysvětliti nemůžeme, w jaké vlastně řeči Petráček se všemi rozličnými osobami mluwil. Německy neuměl; francouzsky zas oni ne; česky jistě nemluwil, neb co o něm II. 174. Lidmila twrdí, praví T. jen z nouze, když se P. musí naučit dobře česky a T., owi na to již mnoho času nezbyvá. Že ale člověk, který po 20 let zapomněl, jak se otcina jeho jmenuje (I. 59.), malo neb nic česky uměti nebude, rozumí se. Proč se vlastně hned s počátku do wyléčení starého hraběte plete, není také motivováno, a vůbec jest w něm mnoho *tušení* a málo důslednosti a to jest charakter, který Tyl w celé nowele nejpůvodneji wypracowal. Bojíme se, že w něm wyobrazil vlastní swou ironii, která se jej dle newywratného zákona přírody musela zmocnit od neustálého vlastnění.

O spojení událostí mezi sebou, o vywinování celého děje zanecháme si úsudek až T. nowelu tuto dokončí.

Tyto tedy a podobné věci wýtvoru T.owu se nedostávají, aby se mohl nazwat *novým, umělecky a důsledně provedeným celkem*, a dokázati: že nim není, byl hlavní záměr celé této kritiky. —

Nerozumné bylo by, mysliti, že nic chwalitebného w T.owě nowele nenalezáme: wímeť owšem, že je w ní mnoho, welmi mnoho podarilého, sice by za takowé rozbirání nestála. Chwalitebná je čistota jazyku a zvláště slohu (slova *šklebiti*, *kus* newhodně se kladou, welmi časté pedantské, nucené *nikoli: niš eo jesti milovati národ . . .*), diwíme se zběhlosti, obratnosti, uhla-zenosti T.owa pera wůbec a dialogu obzvláště; neobyčejná je T.owa zkušenost w posloupném podávání dějů, aby se udržela zwědawost čtenářowa; a s jakou delikátností umí vždy powědit osud jednající osoby, dřív než ona sama ho tuší, což welmi lahodí marnosti lidské a tudy se libí. Mistrowsky pracowáno jest I. 32—33. o pádu a powznešení národu, I. 84. jarní noc, I. 97. přemlouvání starého hraběte; scena s děwečkou, denník Ludmilin, hádka mezi Swobodou a Jaroslawem (158—166), celý charakter Milada a Ludmila, rozmluwa Pedrazziho s Ludmilou II. 36—38; zvláště celé wypsání, jak chlapce chytrý herec z domu wylákal, jest klassické; II. 127. krásný okamžik před duelem a jiná mnohá místa.

Že jsme dokonalosti T.owy nowely tak krátce a chyby tak obšírně vytknuli, stalo se dilem proto, že dokonalostem každý snadně uwěří, chyby však — nemají-li být pouhým na cti utrhaním — dokázati se musí, dilem však a nejvíce k vůli spravedlnosti, poněvadž již dost v časopisech našich chválena, chyby ale její ještě vytknuty nebyly, k čemu jsem, že se to posud jen oustně dalo, nyní své nezkušené pero propůjčil, přewezma tím na sebe všelikou winu a odpowidání. Alespoň jsem T.owi dokázal, že jsem jeho nowelu několikrát a pozorně přečetl, a sice pozorněji než on sám, poněvadž mi ani nešlo, že II. 56. místo *Ladislav* má být *Wanrinc*, čeho si ani sám Tyl newšímuul.

Havel Borovsky.